

Oppbygging av plantefelt med perforerte plantekasser og skelettjord av pukk og biokull motvirker komprimering.
Foto: Johan Östberg, Trekontoret

Gatetrær og infrastruktur

Gatene er byens største sammenhengende offentlige byrom og spiller en stadig viktigere rolle for byenes klimatilpasning og folkehelse. Gatetrær skaper attraktive hverdagsomgivelser og gir bedret livskvalitet til innbyggerne.

TEKST: **HANNE JOHNSRUD**, TREKONTORET

Gatetrærne bidrar til temperaturregulering gjennom økt luftfuktighet og skygge. De fanger opp vann og renser luften. Men om trærne skal ha mulighet til å fylle de funksjonene som byene trenger, så må de få muligheten til å vokse til sitt fulle potensiale.

Trær i gatesnittet

I øyehøyde tar trærne liten plass i gatesnittet. Med tidlig oppbyggingsbeskjæring sikres god kronestruktur etter hvert som treet vokser til full størrelse. Riktig valg av tre for stedet innebærer også at det er gjort gode vurderinger av treetts vekstform og forventet størrelse på en fullt utviklet krone. En god volumstudie vil gi forutsigbarhet og grunnlag for driftsinvesteringer. Infrastruktur som gatelys, signalsystemer og strøm-

førende ledninger krever særlig tanke for plassering og gode rutiner for vedlikeholdsbeskjæring.

Skjøtelsrutiner for gatetrærne må planlegges tidlig, slik at forventning og driftsnivå samsvarer med valg av trær, plassering og ønsket uttrykk. Det er viktig å velge fagfolk til arbeidet. Et gatetre som beskjæres feil, får mekaniske skader som over tid, etter hvert som treet blir større, kan gi grunnlag for svekket grenestruktur eller råte og som i sin tur kan gjøre at deler av eller hele treet må tas ned. Det gir dårlig avkastning på investeringer i etablering, tid og skjøtsel av treet!

Prioritering av plass i undergrunnen

For at trær skal ha mulighet til å bli store i gatemiljø så er det volumet under bakken som har størst betydning for at trær

kan utvikle et sunt rotsystem. Trær som får for lite plass til røttene stagnerer, og kan ende opp med å bli sårbare for sykdommer og skade.

Prioriteringer av hvem som skal ha plass i gata har i stor grad vært en overflatediskusjon. Det er behov for å prioritere annerledes også under bakken. Tradisjonell plassering av infrastruktur under fortau har gjort at kjørearealer kan opprettholdes ved arbeid på rør. Men det har også gjort det vanskelig å finne plass til gatetrær. Med en annen prioritering av gatebruk over bakken, er det også grunn til å diskutere plassering av teknisk infrastruktur i gatesnittet. Ved å samle ledninger under kjøreareal, gis det rom for grønn infrastruktur i sidearealene, under fortau, møbleringssoner og sykkelfelt. Det innebærer at kjøremønster må legges om ved arbeid i gata, til gjengjeld opprettholdes mobilitet for myke trafikanter, en funksjonell grønn infrastruktur med gatetrær.

Tilrettelegge for naturlig vekst

En bygate er ikke et naturlig voksested for trær. Harde og tette flater hindrer vanntilgang, næringstilførsel og gassutveksling. Tilgjengeligheten av oksygen i jorda er en av de mest kritiske faktorene for trivselen til urbane trær. En gunstig jordstruktur har porer som sørger for vann og luftbevegelse. Tette belegg og komprimering fører til at porene presses sammen og forårsaker oksygenmangel og karbondioksidforgiftning. Trærne blir kvalt.

Langsgående plantefelt gir sammenhengende volum for rotvekst. Det krever god oppbygning av vekstmediet mellom plantekassene. Foto: Johan Östberg, Trekkontoret

ALT DU TRENGER TIL

LEKEPLASS SPORT & PARK

Få inspirasjon til ditt utemiljø fra våre spennende referanseprosjekter
www.tressutemiljo.no

Eller scan QR-koden

VI HJELPER DEG FRA IDÉ TIL FERDIG PROSJEKT

Miljøet i ledningsgrøfter har ofte høyere porevolum enn omliggende jord. Dette gir god infiltrasjon, gassutveksling og markfuktighet – og utmerkede vokseforhold for røtter. Når trerøttene vokser inn i små sprekker i rør, kan de forårsake blokkeringer og lekkasjer, men gamle vannrør i betong er mer utsatt for skade enn moderne rørprodukter. Utstyr og metoder for graving, produkter og teknologi er i stadig utvikling og bør gi anledning til å integrere grønn infrastruktur i langt større grad. Her må tverrfaglig samarbeid til, tidlig i prosjekteringen.

«Stockholmsmodellen»

En av metodene som benyttes for etablering av plantefelt i urbane miljø er «Stockholmsmodellen». Her skapes porevolum i vekstmediet ved å bygge skjelettjord av biokull og pukk. Örjan Stål i Trekkontoret deltok tidlig i arbeidet med utvikling av modellen og har lang erfaring med etablering av trær nær infrastruktur. Han vektlegger betydningen av riktig oppbygning, spesielt ser han at det ofte benyttes for dype plantekasser og for store fraksjoner av pukk, da blir det for store hull og ikke nok tilbakeholding av vann. Ferdigblandet skjelettjord som leveres på anlegg, får på sin side ofte for små porevolum. Ved bruk av biokull er det spesielt viktig å sørge for at vekstmediet er vannet tilstrekkelig i forkant av planting når det skal bygges. Et godt oppbygd vekstmedium må ha en riktig balansert sammenblanding, slik at det sikres god drenering, vannkapasitet, porøsitet og næringsinnhold. Røttene gror der de finner best forhold, dersom de har for lite plass eller dårlige forhold der de er plantet, vil trerøttene finne vei andre steder. Godt designede plantevolumer sørger for at røttene trives der vi ønsker de skal utvikle seg. ■

Et altfor lite plantehull har presset røttene opp. Dette treet vil aldri bli stort eller gammelt. Foto: Hanne Johnsrud

Ny nasjonal veileder for bevaring av kulturarv

Riksantikvaren ønsker å øke beredskapen og gjennomføringen av risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) for norske kulturminner. Nå er en ny nasjonal veileder på feltet klar. - Kulturminner og kulturmiljø er ikke godt nok integrert i den nasjonale beredskapen. Det bøter vi på nå, sier riksantikvar Hanna Geiran. - Målsettingen er å redusere ødeleggelse og å hindre tap av kulturarv ved ekstreme hendelser som naturkatastrofer og samfunnskriser.

Veilederen er laget i tett samarbeid med flere kommuner i ulike deler av landet. Sunndal, Lillehammer, Lom, Skjåk og Oslo har bidratt i arbeidet med å teste den ut. Den er testet i flere ulike typer kulturmiljø, bl.a. i fredet bygningsmiljø, vannveier, middelalderkirkegård, i en militærleir og i tette trehusmiljø. I stortingsmeldingen for totalberedskap framheves bevaring av kulturarven som et tema for beredskapspolitikken som skal utformes de neste årene. Da vil denne veilederen være et nyttig verktøy for kommuner, fylkeskommuner og eiere av kulturmiljø. Veilederen følger norsk standard for risikovurdering og legger seg opp til Direktoratet for sikkerhet og beredskap (DBS) sine maler for utføring av ROS-analyser. På den måten skal tiltak for kulturmiljø skal være enklere å integrere i kommunale beredskapsplaner som allerede er laget. Systemet skal bidra til helhetlige beredskapsplaner.

Kilde: Pressemelding Riksantikvaren

Fjellgårdene i Sunndal fikk i 2024 være pilot for en ROS-analyse av kulturmiljø. Foto: Øyvind Aase Fluge, Riksantikvaren